

bogato dogajanje v južni Franciji ni slučaj, da se je tam v začetku 13. stoletja skozi diskusije med katari in ozkimi krogi židovskih mislecev pojavila tudi kabala. Iz Languedoca se je selila v Španijo in nato v Italijo. Nastajale so šole, kjer so študirali klasična dela, kot so Sefer Jecira, Sefer ha-Bahir, Zohar in kmalu je prišlo do spora med Španci, ki so gojili ezoterični koncept kabale in Italijani, ki so poudarjali njeno spekulativno in eksterično izročilo. S Ficinovimi prevodi platonskih in neoplatonističnih tekstov v latinščino in krščansko kabalistično šolo Giovannija Pica della Mirandole so Italijani močno vplivali na renesanso in mnoge krščanske mislece, ki jim je bila do tedaj ezoterična judovska tradicija popolnoma neznana. Vendar pa je kabala precej izgubila na veljavi, ko jo je leta 1531 Cornelius Agrippa po temeljitem pregledu neoplatonističnih besedil povezal z gnostiki in jo označil za "židovsko vraževerje". V 17. stoletju je mistično zgodnjo kabalo vse bolj nadomeščala lurijanska kabala, katere značaj naj bi bil

precej bolj spekulativen. Za 19. in 20. stoletje so značilne predvsem študije o zgodovini, razvoju in pomenu kabale v povezavi z judovsko religijo.

Zdaj se je avtorica lahko posvetila razlagi osnovnih kabalističnih idej in si kot iztočnico izbrala ugotovitev, da imajo vsi kabalistični sistemi izvor v osnovnem ločevanju, ki zadeva problem božanskega. O Bogu so kabalisti lahko razmišljali kot o Bogu samem v navezavi na njegovo lastno naravo (Ein-Sof) ali pa so se posvetili odnosu Boga do njegovega stvarjenja. Pri razmišljanju o teh vprašanjih so si pomagali z različnimi konteksti in skozi emanacijo oziroma idejo o ustvarjanju sveta z iztekanjem ustvarjalnih sil iz božanskega pravzroka, ki ga najdemo pri Platonu in neoplatonikih, razvili koncept Sefirot. Ta je povezan z žarenjem safirja in se razume kot zbirko božjih lastnosti ter moči, ki izvirajo od Boga oziroma "žarenje Boga". Znotraj tega konteksta se na izredno zanimiv in mističen način prepletajo različni svetovi, redi, simboli, stopnje, ki kot klini lestve vodijo do vedno bolj poglobljenega dojetanja Boga. Iz vsega tega raste kozmično sefirotsko drevo, ki skozi deset sefir povezuje zemljo in nebo. Naslednji koncept, katerega razvoju avtorica sledi predvsem skozi knjigo Sefer ha-Bahir je koncept cimcum, ki se ukvarja z samozožitvijo božje luči. Če bi namreč Bog s svojo popolnostjo napolnil svet, človek ne bi mogel razviti svobodne volje, zato Bog omeji svojo neskončno popolnost in ljudem pusti nekaj prostora.

Judovski mistiki so se ukvarjali tudi z problemom zla in kabalistične spekulacije o zlu, njegovem izvoru in razvoju so delovale na dveh nivojih, človeškemu in božanskemu. Na ta način je dualizem že od samega začetka vpleten v diskusije o dobrem in zlem. Skozi stoletja preučevanja in razmišljanja se je tudi s pomočjo konceptov Sefirot in cimcum čedalje bolj oblikovalo prepričanje, da je namen zla ločitev in osamitev tistih stvari, ki bi morale biti združene. O zlu je s pomočjo kabalističnih korenin razmišljal tudi Carl Gustav Jung, ko se je s svojo analitično psihologijo zoperstavil Freudovemu razumevanju nezavednega.

Ko v zaključku beremo, kako avtorica razmišlja o bistvu svoje raziskave in jo opiše kot izhodišče za prikaz gnostičnih elementov v kabali ter predstavitev njenih vplivov na evropsko kulturno zgodovino, se nam začnejo porajati številna vprašanja. Podanih je namreč veliko zanimivih idej, predstavljenih je kar nekaj virov in raziskav, prisotna so številna imena slavnih mislecev in še več tistih, ki jih je zgodovina pozabila. Na ta način lahko knjigo uporabljamo kot vir informacij o razvoju različnih religij v srednjem veku, nudi nam dobro izhodišče za začetek novih raziskav, prav tako pa se lahko poglobimo v bolj zapletena avtoričina razmišljanja o vplivu kabale na psihoanalizo. Zanimiv je navsezadnje tudi pristop nizanja poglavij, katerih "sistem" nas vodi od preprostejših konceptov k bolj zapletenim. Na ta način knjiga spominja na koncept Sefirot in verjetno ni

naključje, da se je avtorica odločila za deset poglavij, ki nas popeljejo na "potovanje med zemljo in nebom".

Jure Gombač

Lojzka Bratuž (ur.): REBULOV ZBORNIK.
Trst, Mladika, 2005, 140 str.

V sončnem letu 2004 se je na Slovenskem zvrstilo kar nekaj srečanj ob priložnosti obletnic rojstva pomembnih mož slovenske književnosti, začeni s stoletnico rojstva Srečka Kosovela. Poleg njega so se Slovenci, ki živijo v Italiji, posebej spomnili tudi osemdesetletnice rojstva Alojza Rebule, ki je skupaj z Borisom Pahorjem še vedno steber slovenske zamejske literature, pa čeprav je o njem Vinko Ošlak zapisal, da "ni 'tržaški pisatelj', kakor ga radi naslavljajo nepremišljeni časnikarji v slovenskem tisku, temveč je svetovni pisatelj v pristnem goethejanskem pomenu te sintagme, pisec v enem najbolj izbranih jezikov, saj je majhnost vedno znamenje izbranosti, razmišljujoč po grško, discipliniran po rimsko, verujoč palestinsko, čuteč slovensko resničen, pravičen in dejaven občečloveško...". Da je zanimanje za Rebulovo res izjemno tudi v osrednjem slovenskem prostoru, priča dejstvo, da se je na vabilo Slavističnega društva Trst, Gorica, Videm na Primorske slovenistične dneve odzvalo kar lepo število predavateljev iz osrednje matične domovine. Na dvodnevem srečanju, ki je bilo posvečeno tako Kosovelu kot Rebuli, so nastopili Marija Pirjevec, Kajetan Gantar, Igor Škamperle, Jože Horvat, Nada Đukič in Diomira Fabjan Bajc. Zbrana besedila omenjenih predavateljev pa so pred nekaj meseci izšla tudi v zborniku, ki so ga obogatili še prispevki Helge Glušič, Jadranke Cergol, Majde Artač Sturman in Martine Ožbot. Zbornik je uredila Lojzka Bratuž, izšel pa je pri založbi Mladika v sodelovanju z Goriško Mohorjevo družbo in Slavističnim društvom Trst, Gorica, Videm.

"Rebulov opus, vsebinsko bogat in mnogostranski, jezikovno in slogovno izviren in zahteven, je že desetletja predmet literarnozgodovinskih in jezikovnostilističnih preučevanj. Razkriva nam samobitno umetniško osebnost, pisatelja, ki suvereno in prodorno obravnava izbrano tematiko in ki je v svojih pripovednih delih, v esejistiki in v dnevniških zapisih neponovljiv. V njegovem pisanju je veliko miline, pa tudi ostrine, veliko senc, pa tudi svetlobe, vere in upanja, ljubezni in zvestobe. Vseskozi svobodni besedni ustvarjalec išče resnico in ji podreja vse drugo, je svetovljanski in obenem slovenski, grški in obenem prešernovski; pokončen kot človek in kot umetnik," piše v uvodu urednica Lojzka Bratuž. Alojz Rebula je na slovenski literarni sceni samohodec, ne da se ga uvrstiti v nobeno posebno literarno strujo, in to predvsem zaradi življenjskih oko-

liščin, ki so mu dodelile zibelko na Tržaškem prav v času ostrega fašističnega terorja in ga pripeljale v sam vrh sodobne slovenske proze. Sam Rebula je nekoč izjavil, da iti se ničejanstva v Trstu ali Celovcu bi bilo malodane skoraj groteskno, saj že miljejski vpliv pogojuje človeka, trdno zasidranega v svoj prostor in čas, skozi katerega se s samoniklostjo prebija ter išče svoj-skost lastnega izraza pri zasledovanju resnice. Iz teh vzgibov je tako vzknila samosvoja literarna bera, ki je pritegnila pozornost številnih raziskovalcev. Nekateri med njimi so izsledke svojih raziskav ali razmišljanja ob branju Rebulovih del predstavili v Rebulovem zborniku. Ta je vsebinsko zelo pester in smiselno urejen, saj prehaja od začetne splošne študije Helge Glušič na bolj posebna, specifična vprašanja Rebulovega opusa ter se zaključuje z obsežno in izčrpno bibliografijo Rebulovih del. Uvodna študija izpod peresa znane raziskovalke Helge Glušič predstavlja nekoliko bolj dopolnjeno poglavje iz avtoričinega dela *Slovenska pripovedna proza v drugi polovici dvajsetega stoletja*. Glušičeva v zaokroženem razmišljanju utemeljuje vse najpomembnejše postojanke Rebulovega biosa in opusa ter prepričljivo izpostavlja njegove etične vrednote in literarno sporočilo. Dolgoletna proučevalka zamejske literature Marija Pirjevec pa se v svojem prispevku opira na duhovno os Rebulove proze in poudarja temeljne po-

Rebulov zbornik

Ob pisateljevi osemdesetletnici

Uredila Lojzka Bratuž

staje avtorjevega iskanja resnice, ki izhaja iz spoznanja tragičnosti človeške eksistence. Zaustavila se je torej ob enem bistvenih elementov Rebulove proze, in sicer ob tesnobi zaradi nezadoščenosti s sabo in kozmosom. Naslednja dva prispevka prav tako segata na eno treh glavnih osi, v prepletanju katerih se giblje Rebulova forma mentis- oziroma literarni razvojni iter njegovega opusa. Mnogi so namreč zapisali, da so tri glavne predpostavke njegovega opusa antika-krščanstvo-slovenstvo. Zbornik je tako urejen, da sledi ravno tej osi, tako da naslednji prispevki obravnavajo najprej antiko, nato krščanstvo v prepletanju z biblijskimi in mitološkimi temami, sledi pa še obravnava posameznih del. Zbornik sklenuje prispevki, ki predstavljajo specifikko jezikovnostilne plati Rebulovega pisanja.

Kajetan Gantar in Jadranka Cergol usmerjata svoje razmišljanje v tematiko antike, ki po svoje predstavlja začetni vzgib ali izhodišče za nadaljnjo nadgradnjo Rebulovega miselnega sveta. Prvi je svojo analizo podkrepil s predstavitev tistih odlomkov, v katerih se Rebul opira na antično miselnost ali jo v posameznih odlomkih kar naravnost omenja. Dragocenost slednjega zapisa je še v tem, da se Gantar spominja tudi profesorjev, ob katerih sta skupaj z Rebulom živela in se izobraževala na ljubljanski klasični filologiji. V drugem članku pa avtorica gleda nekoliko bolj odmaknjeno na avtorjevo delo in se osredotoča predvsem na antične filozofske kategorije, ki nedvomno zaznamujejo Rebulov opus- oziroma iz katerih avtor zajema tiste vrednote, ki vodijo človeštvo k odkrivanju osnovnih etičnih silnic. Z antičnimi filozofskimi kategorijami so tesno povezane tudi biblijske in mitološke teme, ki jih nakazuje Igor Škamperle. Avtor se omejuje na analizo dveh del: *Jutri čez Jordan* in *V Sibilinem vetru* ter prepričljivo ugotavlja, da *"današnjega človeka nagovarjata tako Odisej kot očak Abram. Lahko rečemo, da prav njuna napetost, njuna nepomirljiva razklanost, ki jo spremlja tesnoba in tiho, a nemirno nostalgčno hrepenenje, ustvarjata človeka. Napetost, ki nas vodi na mnogotere nove poti in navdihuje z upanjem. Ne danes, jutri čez Jordan."*

Medtem ko so omenjeni pisci zajeli celoten spekter Rebulovega opusa in v njem iskali ali razčlenjevali tematike, ki so prisotne v vseh delih, so v nadaljevanju

zbornika v glavnem obravnave posameznih del, ki jih uvaja Jože Horvat s prispevkom o dveh dnevniških tipih, značilnih za avtorjevo pisanje. Alojz Rebul se namreč že celo življenje posveča tudi dnevniškim zapisom, ki izhajajo z razmahom desetih let. Takih primerov v slovenski literaturi skorajda ne poznamo, če izvzamemo seveda Kocbekove dnevnike, in so zato pomemben pričevalec naše polpretekle zgodovine. Nada Đukič pa jemlje v pretres tri Rebulove psihološke novele, ki se kažejo kot *"svojevrsne – zlasti tematsko, ko se religiozno, nacionalno in patološko utemeljujejo v arhetipskem, nečem prvobitnem."* *Majdo Artač Sturman je pritegnila novela Kraljica Venus iz najnovejše zbirke Arhipel, ki ponazarja "razgibano umetniško plovbo v viharjih morjih slovenske zgodovine, v katerih se pisatelj kot pravi mornar duha zateka in rešuje na otoke etičnih vrednot"*.

Zadnja dva prispevka pa segata na jezikovnostilno plat obravnave. Diomira Fabjan Bajc, prevajalka najbolj obsežnega Rebulovega dela *V Sibilinem vetru* v italijanščino, spregovori o svojih dilemah pri izbiri besednih izrazov in zvez v sklopu prevajanja Rebulovega dela. To izjemno delo jo je kasneje usmerilo na prevajalsko pot, tako da se je – kot sama pravi – usul plaz iz velike snežne kepe, kar se lahko zgodi le, če se nekdo prepusti Sibilinemu vetru. Zelo tehten in strokovno utemeljen je prispevek Martine Ožbot o romanskih jezikovnih elementih v Rebulovem delu *Nokturno za Primorsko*. Sama piše, da je analiza stvaritev slovenskih pisateljev z dvojezičnih območij posebno zanimiva, saj nudi možnost za odkrivanje in raziskovanje posebne jezikovne polifoničnosti. Rebulov jezik je razčlenjen tako na leksikalni in frazeološki ravni kot tudi na sintagmatskem in sintaktičnem nivoju.

Zbornik zaključuje obsežna bibliografija Rebulovih del ter literatura o avtorju in njegovih delih. Tako razvejane vsebinske zapise bogati na sklepnih straneh še slikovno gradivo iz družinskega albuma, ki dopolnjuje Rebulovo podobo ne le v besedni, temveč tudi v fotografski govorici.

Jadranka Cergol